

життєдіяльності» (ОБЖ) статевого вихованню відведено 34 години на рік. Це, звичайно, недостатньо. Тому нами пропонується введення додаткових годин за рахунок таких елективних курсів як: «Основи здоров'я» (10-12 класи) за авторською програмою; «Курс молодих батьків» для випускних класів загальноосвітніх закладів»; «Материнська школа».

Таким чином, нами зроблена спроба акцентувати увагу на основних складових здоров'я людини. Практичний досвід переконує, що та людина, яка має високий ступінь вихованості, здатна відмовитися від шкідливих звичок, що значно погіршують фізичний стан. Тільки морально життєстійка особистість виявляє готовність протистояти тим негараздам, які навколо неї. Маючи високий ступінь духовного здоров'я, молодь схильна до збереження її фізичного стану, пам'ятаючи, що здоровий спосіб життя є невичерпним потенціалом особистості.

Список джерел

1. Словник іншомовних слів [Текст] / за ред. О.С. Мельничука. – Київ, 1974 – 776 с.
2. Гетман, В. Антропостика здоров'я як сучасний напрям оздоровчої освіти [Текст] / В. Гетман, Ю. Новицький // Вища освіта України. – 2008. – № 2. – С. 68-79.
3. Агаджян, Н.Н. Биоритмы, спорт, здоровье [Текст] / Н. Агаджян, Н.Н. Шабатура/ – М.: «Физкультура и спорт», 1989 – 208 с.
4. Амосов, Н.М. Энциклопедия Амосова «Алгоритм здоров'я» [Текст] / Н.М. Амосов. – М.: АСПП, 2002 – 590 с.
5. Гетман, В.А. Философские аспекты здорового образа и способа жизни (антропостика здоровья) [Текст] / В.А. Гетман, Ю.В. Новицкий // Вестник Балтийской Педагогической Академии. СПб, 2006 – № 66. – с. 53-63.
6. Гетман, В.О. Методология та технологія здорового способу життя людини майбутнього [Текст] / В.О. Гетман, Ю.В. Новицький // Матеріали IV ірпінських міжнародних науково-педагогічних читань «Проблема гуманізації навчання та виховання у вищому закладі освіти». – Ірпінь, 2006, – с. 375-377.
7. Петренко, В.П. Валеология человека. Здоровье – Любовь – Красота [Текст] / В.П. Петренко // СПб: RETROC, Минск, 1996 – Т. 2.
8. Чайка, В.К. Основні питання інтеграції медичної освіти в Україні в Болонський процес [Текст] / В.К. Чайка, А.В. Чайка, О.Н. Косенко // Медико-соціальні проблеми сім'ї. – 2005. – Т.10. – № 1 – с. 137-141.
9. Ковальчук, Л.Є. Медична біологія і Болонський процес [Текст] / Л.Є. Ковальчук, В.М. Случик, В.П. Стецурак // Галицький лікарський вісник. – 2006. – Т.13. – № 3. – с. 84-88.
10. Хамазюк, Т. Викладання медичних дисциплін за кредитно-модульною системою – погляд студентів та власний досвід / Т. Хамазюк, В. Березицький, К. Єгоров, І. Борисова, О. Кравченко, В. Черевашко // Вища школа – 2009. – № 3. – с. 81-87.
11. Норбеков, М. Дорога в молодость и здоровье [Текст] / М. Норбеков, Л. Фотина. – М., 1995 – 299 с.
12. Приходченко, К.І. Формування здоров'язберігаючих технологій майбутніх фахівців [Текст] / К.І. Приходченко, В.В. Охріменко // Теорія та методика навчання та виховання: Зб. наук. пр. – Вип. 26. – Харків, 2010. – с. 146-155.
13. Приходченко, О.В. Профілактично-просвітницька робота лікаря серед населення: Методично-навчальний посібник [Текст] / О.В. Приходченко. – Донецьк: Каштан, 2009 – 199 с.
14. Життєві кризи особистості: навч.-метод. посібник: у 2-х ч. / Ред. кол. В.М. Доній (голов. ред.) та ін. – К.:ІЗМН, 2007 – Ч. 2 – 360 с.

ДЕМІНСЬКА Л.О.,

проректор з науково-методичної роботи
Донецького державного інституту здоров'я,
фізичного виховання і спорту
кандидат педагогічних наук, доцент

УДК: 371.124:796

СУЧАСНИЙ УЧИТЕЛЬ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ЯК ОБ'ЄКТ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Современные тенденции развития системы образования ставят перед учителем физического воспитания новые требования готовности к профессиональной деятельности. Основными направлениями профессиональной готовности учителя являются аксиологический подход и владение современными педагогическими методами всестороннего обучения, воспитания и развития ученика.

Ключевые слова: учитель, урок, требования, готовность.

Сучасні тенденції розвитку системи освіти ставлять перед учителем фізичного виховання нові вимоги готовності до професійної діяльності. Основними напрямками професійної готовності

вчителя є аксіологічний підхід і володіння сучасними педагогічними методами всебічного навчання, виховання та розвитку учнів.

Ключові слова: вчитель, урок, вимоги, готовність.

Modern tendencies towards the system of education put before the teachers of physical education the new requirements of readiness to professional activity. Basic directions of professional readiness of teacher are the axiological approach, possess the modern pedagogical methods of the comprehensive teaching, education and development of student.

Keywords: teacher, lesson, requirements, readiness.

Актуальність дослідження. Основними напрямками в роботі вчителя фізичної культури є навчання, виховання і різнобічний фізичний розвиток школярів. Тому діяльність фахівця з фізичного виховання потребує не тільки відповідності загальним вимогам, що висуваються до професії педагога, але й спеціальних здібностей, спрямованих на успішне виконання завдань з фізичного виховання школярів. «Керувати фізичним вихованням, – відзначав П.Ф. Лесгафт, – справа дуже важка, не дивлячись на те, що зазвичай вважають, що це просто..., тому керівник має бути добре освіченою людиною, як кожний, хто має відношення до викладання.

На думку В.Т. Ялович: «Різноманітність професійних обов'язків і велике вольове напруження, яке доводиться витримувати вчителю фізичної культури, ставить його професію в ряд найважчих і найскладніших спеціальностей людини. З одного боку, він виступає як «чистий» учитель, проводячи уроки, а з іншого – як організатор процесу фізичного виховання школярів, спрямовуючи зусилля всіх учасників цього процесу на досягнення єдиної мети».

Учитель фізичного виховання виконує, окрім освітніх завдань, завдання оздоровчого характеру. Урок фізичного виховання слід розглядати як засіб збереження, формування і розвитку здоров'я учнів, як вищої цінності педагогічного процесу. Таким чином, актуальним питанням є вивчення вимог до сучасного вчителя фізичного виховання.

Дане дослідження проводиться в рамках науково-дослідної теми Донецького державного інституту здоров'я, фізичного виховання і спорту: «Формування системи професійного самовизначення дітей та молоді в галузі фізичного виховання та спорту».

Мета дослідження – вивчити основні вимоги до професійного рівня вчителя фізичного виховання.

Завдання дослідження:

1. Розглянути особливості професійної діяльності вчителя фізичного виховання.

2. Проаналізувати функції вчителя фізичного виховання, основні вимоги до його професійної діяльності та готовності до педагогічного процесу.

Результати дослідження. Вимоги до сучасного вчителя фізичного виховання

відповідають специфіці його професійної діяльності та завданням, які стоять перед фізичним вихованням.

Як вказує О.Д. Кузнецова, завдання фізичного виховання – це зміцнення здоров'я, сприяння нормальному фізичному розвитку дітей, формування правильної постави учнів, виховання звичок дотримання особистої гігієни, досягнення можливого у певному віці рівня розвитку фізичних здібностей, навчання складно-координаційним руховим діям, а також набуття теоретичних та практичних знань про фізичну культуру, виховання вольових якостей (рішучості, сміливості, витримки, наполегливості і дисциплінованості) при виконанні певних вправ або при досягненні спортивних результатів під час змагальної діяльності [4].

Розглянемо ще одну думку вчителя фізичного виховання Е.Н. Кандаурової про те, що зараз діяльність сучасного вчителя базується на вирішенні таких завдань:

- націлення ціннісних орієнтацій на фізичне та духовне вдосконалення особистості школяра;
- формування потреби у регулярних заняттях фізичними вправами та обраним видом спорту;
- виховання моральних та вольових якостей;
- формування гуманістичних стосунків та набуття досвіду спілкування між учнями і педагогами [3].

На думку М.Т. Данилко, основу діяльності вчителя фізичного виховання обумовлює ряд аспектів: культурно-світоглядний, професійний, соціально-психологічний і професійно-прикладний. Усі ці складові особистості фахівця з фізичного виховання тісно пов'язані між собою і впливають один на одного [2].

Як стверджує М.В. Карченкова: «Водночас діяльність вчителя фізичної культури не зводиться тільки до процесу передачі знань учням, формування в них рухових умінь і навичок. Його діяльність спрямована також на виховання сили, витривалості, спритності, швидкості і гнучкості, зміцнення здоров'я і вдосконалення фізичних можливостей учня. Отже, протягом уроку вчитель не лише керує діями учнів, але й розвиває їхні фізичні здібності. Крім цього, він аналізує навчально-практичну діяльність учнів, оцінює її ефективність і вносить відповідні корективи, тим самим здійснюючи педагогічний контроль. Правильно організований аналіз уроків сприяє не тільки кращому їх

проведенню, але й розвитку педагогічного мислення вчителя».

О.Д. Кузнецова підкреслює, що професійна діяльність учителя фізичного виховання відзначається певними особливостями, умовами проведення уроку у спортивному залі, на відкритому майданчику, стадіоні, у басейні, у лісі, часто з використанням різного роду інвентарю й складного устаткування, у зв'язку з чим підвищується важливість організаційних заходів при підготовці до занять. На думку вченого, учитель фізичної культури повинен володіти особливими прийомами, щоб правильно спланувати й організувати урок, забезпечивши його оптимальну щільність і фізичне навантаження дітей з урахуванням вікових особливостей. Педагог повинен раціонально розмістити учнів і обрати своє місце в залі для того, щоб доступно пояснити і показати техніку фізичних вправ, а також для здійснення контролю за їх виконанням [4].

На нашу думку, головна особливість професійної діяльності вчителя фізичного виховання полягає в динамічних умовах проведення уроку. Урок фізичного виховання передбачає рухову активність учнів, що є відмінною особливістю даного уроку від інших уроків навчального процесу. У зв'язку з цим викладач фізичного виховання виконує інші функції, ніж учителі інших предметів. Одна з головних функцій – це організація навчального процесу з дотриманням дисципліни і правил безпеки при роботі із спортивним устаткуванням. Враховуючи, що перед учителем стоять завдання не лише освітнього, але й оздоровчого характеру, від нього вимагається постійна увага та індивідуальний підхід до кожного учня. Сучасна тенденція шкільної програми, що націлена на збереження і розвиток здоров'я учнів, вимагає від учителя знань не лише рівня виконання школярами навчальної програми, але й знання індивідуальних особливостей фізичного, психологічного, психофізіологічного здоров'я своїх учнів. Для виконання оздоровчих завдань навчального процесу від учителя вимагається вміння грамотно підбирати методи фізичного виховання з метою сприятливого впливу на здоров'я школярів. Важливу роль тут відіграють і комунікативні особливості вчителя, необхідні для довіри й пошани з боку учнів. Ще однією особливістю професійної діяльності вчителя фізичного виховання є необхідність володіти високим рівнем фізичного розвитку та спортивної майстерності.

Розмірковуючи про функції вчителя фізичного виховання, слід звернути увагу на точку зору Е.С. Вільчковського, який звертається до наступних функцій: проєктувальних, управлінсько-організаторських, прогностично-

орієнтувальних, освітньо-просвітницьких, виховних, адміністративно-господарських [1].

Учений пояснює, що проєктувальні функції зводяться до поточного планування заходів із фізичного виховання учнів, навчальних навантажень, досягнення школярами певних результатів, а також конструювання уроку (підбір навчального матеріалу для вирішення поставлених завдань).

Управлінсько-організаторські функції учителя реалізуються під час практичної організації уроків, занять у спортивних секціях, змагань, а також масових фізкультурно-оздоровчих заходів.

Прогностично-орієнтувальна функція вчителя полягає у виявленні в дітей спортивних здібностей і подальшому сприянні у професійному самовизначенні.

Освітньо-просвітницькі функції полягають у передачі учням знань і вмінь, пов'язаних з виконанням фізичних вправ, розвитком фізичних і психічних якостей, проведенні лекцій і бесід про здоровий спосіб життя.

Виховні функції вчителя зводяться до формування моральних особистісних якостей школяра.

Адміністративно-господарські функції педагога різноманітні й спрямовані на матеріальне забезпечення процесу фізичного виховання на уроках і в позакласній роботі; придбання і ремонт спортивного устаткування [1].

Л. Зязюн наполягає на тому, що першорядною й необхідною якістю сучасного вчителя фізичного виховання є гуманність, що обумовлено сучасними тенденціями в освітньому просторі, його переорієнтацією на гуманістичну освіту й виховання, метою яких є підготовка учня до повноцінного життя через розвиток індивідуальності й особистості.

Т.І. Поніманська підкреслює наступне: «Педагог повинний розвивати здатність до розуміння дітей і всього, що з ними відбувається, мудро ставитися до їх вчинків, не думати про них погано, несправедливо і, найголовніше, не ламати індивідуальність дитини, а виправляти й направляти її розвиток, пам'ятаючи, що дитина знаходиться в стані самопізнання, самоствердження, самовиховання» [5].

Як стверджує В.М. Кулюткін, учитель фізичного виховання повинен прагнути до здобуття нових знань, систематизувати їх відповідно до поставленої мети, уміти аналізувати педагогічну ситуацію, переваги та недоліки діяльності учнів, формулювати педагогічні завдання. Автор акцентує увагу на тому, що вчитель повинен знати:

- педагогічні закономірності фізичного виховання школярів з урахуванням вікових і статевих особливостей;

- зміст способів впливу на учнів на основі адекватного оцінювання стану здоров'я (за даними медичних оглядів), фізичного розвитку (за результатами антропометрії), рівня розвитку фізичних якостей (за показниками тестування), рухової підготовленості (ступінь технічного володіння рухами);

- різні методи організації уроку, навчання й виховання;

- особливості педагогічного процесу і результатів власної діяльності;

- об'єктивність оцінювання, контролю та корекції діяльності всього класу, групи, окремих учнів.

Важливе значення в професійній діяльності вчителя, на думку М.В. Карченкової, має комунікативна діяльність, яка характеризує здатність учителя до міжособистісного спілкування та передбачає:

- встановлення психологічного контакту з учнями;

- керівництво спілкуванням у процесі діяльності;

- створення сприятливого емоційного фону уроку;

- ділове спілкування з вчителями, батьками й адміністрацією школи;

- вміння слухати і сприймати співрозмовника;

- встановлення ділових контактів з державними й суспільними фізкультурно-спортивними організаціями.

На думку Ж.К. Холодова та В.С. Кузнецова, важливе значення має організаторська діяльність вчителя, яка спрямована на:

- організацію учнівського колективу, його об'єднання та націлювання на виконання навчальних завдань;

- вміння керувати темпом уроку, підтримувати дисципліну;

- вміння своєчасно оцінити педагогічну ситуацію і прийняти правильне рішення;

- матеріально-технічне забезпечення навчального процесу (розміщення інвентарю й устаткування в спортивному залі);

- організацію власної діяльності та поведінки під час безпосередньої взаємодії з учнями на уроках і позаурочних заняттях (розподіл робочого часу, інструктаж, контроль, дозування навантажень) [7].

Як стверджує В.І. Бабич, учитель фізичного виховання повинен володіти наступними вміннями:

- проектувати свою педагогічну діяльність у контексті формування, збереження й зміцнення здоров'я учнів різних вікових груп;

- визначати цілі й завдання формування культури здоров'я школярів;

- здатністю передбачати й використовувати проблемні ситуації, що виникають, з метою духовно-морального виховання учнів, формування позитивного ставлення до власного здоров'я й здоров'я оточуючих;

- умінням планувати свою діяльність з урахуванням постійного ведення здорового способу життя;

- здатністю планувати зміст і форми спільної роботи школи й батьків з виховання здорових учнів.

Видатний педагог П. Лесгафт стверджував, що результат викладання предмета багато в чому обумовлений готовністю вчителя до його викладання. Вчений писав наступне: «Керівник фізичною освітою повинен добре розуміти свій предмет, а також значення форм ... організму молодої людини, а головне – повинен бути сам цілком дисциплінованою й стриманою людиною, яка добре володіє всіма своїми діями».

На думку Г. Соловійова і В. Горбатова, професійна готовність учителя фізичного виховання визначається професійними знаннями, ступенем їхньої абстракції, обґрунтованістю, усвідомленістю, інтелектуальними здібностями до пояснення, переносу, аналізу, синтезу, прогнозування, конструктивно-проективних дій, творчих умінь формування знань [6].

В.П. Горашук підкреслює важливість фізичної готовності вчителя, вказуючи на те, що під фізичною готовністю треба розуміти перш за все дотримання в повсякденному житті правил здорового способу життя, сформованість високого рівня власної культури здоров'я. Відомо, що для дітей, особливо молодших класів, дуже важливе значення має приклад дорослої людини.

М. Данилко особливу увагу приділяє духовній готовності майбутніх учителів фізичного виховання, які, на думку вченого, покликані виховувати в школярів високий рівень культури здоров'я, для чого необхідна наявність у них таких професійно важливих якостей, як гуманність, толерантність, креативність [2].

Важливе значення має також і готовність майбутніх учителів фізичного виховання до формування здорового способу життя своїх учнів, яка, на думку В.П. Горашука, передбачає:

- сформованість у майбутнього вчителя фізичного виховання позитивної мотивації до формування, збереження й зміцнення здоров'я школярів у всіх його аспектах;

- постійне відчуття потреби у веденні здорового способу життя, підтримки в собі оптимістичного світовідчуття;

- прагнення до саморозвитку, самовиховання й професійного вдосконалення щодо формування в школярів високого рівня культури здоров'я;

- прояв свідомої активності в оздоровчо-просвітительській діяльності;
- спрямованість на вироблення в школярів стійких мотиваційних настанов на валеологічну поведінку;
- прояв професійного інтересу до здоров'я учнів і членів педагогічного колективу;
- здатність до стресостійкості й захищеності від дистресових станів;
- наявність особистісного ідеалу духовної й психофізично здорової людини;
- здатність учителя до прояву еталонної поведінки, позитивного ставлення до власного здоров'я, особистої емоційної стійкості, подолання труднощів, духовного й фізичного вдосконалення.

Ми переконані в тому, що сучасний учитель фізичного виховання повинен використовувати аксіологічний підхід до навчального процесу, який передбачає сприйняття кожного учня (його життя, особистість та здоров'я) як певну цінність, що вимагає розуміння, збереження і розвитку. Сам урок фізичного виховання слід розглядати як основний засіб досягнення поставлених перед учителем аксіологічних завдань.

Для здійснення аксіологічного підходу до уроку фізичного виховання, на наш погляд, учитель повинен уміти використовувати в педагогічній ситуації наступні знання та практичні навички:

- знання теорії і методики фізичного виховання;
- знання вікових особливостей фізичного розвитку школярів;
- знання вікової психології та психофізіології;
- знання національних традицій та культури;
- володіння методами діагностики розвитку рухових якостей дітей шкільного віку;
- володіння здоров'язберігаючими та здоров'яформуючими технологіями;
- володіння основами здорового способу життя;
- володіння інформаційними технологіями;
- володіння національними рухливими іграми;
- володіння високим рівнем фізичного розвитку й спортивної майстерності;
- уміння формувати пізнавальну активність школярів;
- уміння організувати навчальний процес і позакласну роботу з учнями.

Окрім теоретичних знань і практичних навичок, сучасний учитель фізичного виховання повинен володіти наступними особистісними якостями: гуманність, доброта, пошана до учнів,

культурність, терпимість, комунікабельність, ерудованість та творчість.

Таким чином, можна зробити наступні

ВИСНОВКИ:

1. Основними особливостями професійної діяльності вчителя фізичного виховання є умови проведення навчального процесу, а саме: рухова активність, необхідність навчання, виховання і розвитку рухових і особистісних якостей, а також збереження та формування здоров'я учнів.

2. Функціями вчителя фізичного виховання слід вважати: навчання, виховання та розвиток учнів. Головними вимогами до сучасного вчителя є його готовність до професійної діяльності, що передбачає: аксіологічний підхід до навчального процесу; теоретичну й практичну підготовленість; моральні, інтелектуальні та фізичні якості.

Перспективи подальшого дослідження полягають у вивченні компетентнісного підходу до професійно-педагогічної підготовки майбутнього вчителя фізичного виховання.

Список джерел

1. Вільчковський, Е.С. Професійна спрямованість підготовки фахівців з фізичного виховання [Текст] / Е.С. Вільчковський // Розвиток педагогічної і психологічної наук в Україні 1992-2002: 36. наук. пр. до 10-річчя АПН України. – Харків: ОВС, 2002. – С. 301-308.
2. Данилко, М.Т. Формування готовності до професійної діяльності майбутніх учителів фізичної культури [Текст] / М.Т. Данилко. – Луцьк: Волинська обласна друкарня, 2003. – 234 с.
3. Кондаурова, Е.Н. Каким быть учителю физкультуры [Текст] / Е.Н. Кондаурова. – [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://spo.1september.ru/2004/15/2.htm>
4. Кузнецова, Е.Д. Формирование готовности будущего учителя физической культуры к инновационной деятельности в школе [Текст]: Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08. / Е.Д. Кузнецова. – Барнаул, 2002. – 162 с.
5. Поніманська, Т.І. Гуманістичні цінності у підготовці вихователя [Текст] / Т.І. Поніманська // Ціннісні пріоритети освіти у XXI столітті: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. 11-13 листоп. 2003 р., м. Луганськ: у 4 ч. – Луганськ: Альма-матер, 2003. – Ч. 2. – С. 23-28.
6. Соловьев, Г.М. Некоторые аспекты технологической модели подготовки специалистов по физической культуре в системе дополнительного профессионального образования в вузе [Текст] / Г.М. Соловьев, В.Ф. Горбатов // Теория и практика физической культуры. – 2002. – № 9. – С. 24.
7. Холодов, Ж.К. Теория и методика физического воспитания и спорта [Текст] / Ж.К. Холодов, В.С. Кузнецов – М.: Академия, 2000. – 480 с.